

ПЕРМАНЕНТНОТО ОБРАЗОВАНИЕ - ПРОБЛЕМИ И РЕШЕНИЯ

Янка Тоцева

Понятието перманентно образование се употребява за първи път от ЮНЕСКО през 1972 г. и се схваща като образование, което не се ограничава с периода на учене в училище, а се развива през целия живот на човека и включва всички навици и всички области на знанието като се използват всички възможни средства за пълноценно развитие на личността. Това дава основание на някои автори да разглеждат идеята за перманентното образование като принцип за формиране на личността, "който обуславя създаването на такива системи за образование и възпитание, които трябва да бъдат открити за хората от всяка възраст и положение и да съпровождат човека в течение на целия негов живот, да способстват за постоянното негово развитие, да го възличат в непрекъснат процес за овладяване на знания, а в случай на необходимост да му дават нова подготовка за изменящите се условия, да стимулират постоянното самообразование"¹.

П. Петров отбелязва, че "напоследък ярко се откроява тенденцията за разглеждане на перманентното образование като цялостна,

глобална система за обучение през всички възрасти, като единство между общото и специалното (професионалното) образование, между институционалното (формалното) и неинституционалното (неформалното) обучение."²

Й. Синот приема, че днешният възрастен е нещо повече от мислещ индивидуалност: той е емоционално, биологично, социално и съзнателно същество, адаптиращо се към променящото се време, със своето разбиране за света и отношение към живота. От тази позиция той определя и **10 проблема, с които се сблъсква образованието на възрастните**³:

1. Образователната система не се съобразява с факта, че всеки възрастен идва, воден от лични мотиви, преследва свои цели, има своя минал учебен и житейски опит.

Решението на този проблем се свързва с вземане под внимание на предишната мотивация, цели на развитието и опит на възрастните. Това е по-лесно да се каже обаче отколкото да се направи. Уникалността на всеки учещ е респектираща и затова през следващите 50 години индивидуално структурираният

учебен опит ще бъде изведен на преден план.

2. Състезателният дух на възрастните им позволява да постигнат добри постижения в образователния процес. Те имат способността да работят върху сложни проекти изискващи участието на много хора, като оказват предпочитание към работа свързана с по-голяма сложност и координация, душевно напрежение и следващо от това удовлетворение от успеха. Образователната система обаче не взема под внимание тези особености и методите на работа са насочени главно към предлагането на различна информация и възпроизвеждането и от учащите се дори и в университетите, макар че дори възрастните да имат познания и опит, колкото едно дете, те подхождат в учебната ситуация по друг, по-различен от детския начин за решаването ѝ.

Решението се свързва с промяната на състезателните методи с коопериране и използване на групова активност.

3. Образователните институции разграничават личностно-творческите от йерархично-нормативните аспекти на ученето. Това обаче се оказва непригодно за ученето на възрастните. В живота трудностите, с които се срещат възрастните, не са структурирани, а са разположени в средата ѝ те трябва да ги преодолеят според собстве-

ните си възможности като съчетават различни свои силни страни. В сферата на ученето това дава отражение при избора на възрастните да решават по-сложни задачи, свързани с подреждане и конструиране на общо решение, вместо абстрактното накъсано учене на факти.

Решението предлага да се променят подходите към структуриране на ученето, да се отчита широкият поглед на възрастния и уменията му да се ориентира в ситуацията като съчетава аналитичния със синтетичния подход.

4. Поколението на 30-40-годишните възрасти учащи е насочено към визуална презентация на материалите като видеопрезентация ѝ по-малко насочено към линейни форми като например книгите. Това поколение може да се определи като "телевизионна ѝ компютърна генерация". Методите използвани в настоящето обаче са насочени обикновено към изискването за писмено изразяване, което все повече затруднява по-младите поколения.

Решение 4 насочва вниманието към промяната в източниците на информация ѝ увеличаването на относителния дял на зрителната информация. Това налага да се комбинират вербалното и визуалното представяне на информацията ѝ да се търси оптималното съчетание между тях.

5. Включването в образователни дейности обикновено се свързва с необходимостта от повишаването на квалификацията или преквалификация за по-успешно представяне на пазара на труда и за получаване на по-добро заплащане.

Решение 5 предлага да се насочи ученето към удовлетворяване на личните потребности от развитие по същия начин както и икономическите потребности. В бъдеще образованието трябва да удовлетворява най-вече потребността от личностно развитие на човека. Усъвършенстването на професионалните умения е безспорно важно, но то не изчерпва задачите на перманентното образование, защото не помага на хората да се справят с проблемите, възникващи в техния личен и социален живот.

6. Самообразованието трябва да се свързва с ученето преследващо практически цели и ползи. Ученето като самоцел се свързва в настоящето само с децата и пенсионерите, които преследват други цели. Б. Милър представя на страниците на списание "Американска демография" програмата за образователна дейност с пенсионери "Quest", в рамките, на която 140 пенсионери посещават 42 различни класа в градския колеж на Ню Йорк за образование на работещите в Челси. Оказва се че, "хората, които са работили и учили през целия си

живот не искат да изключат мозъчните си клетки, когато напуснат работния процес."⁴ Изследванията показват, че "от 14 милиона възрастни учащи-неработещи, включително пенсионери, 72% участват в работата водени от лични или социални причини като 85% от тези близо 5 милиона възрастни учащи над 65 години учат поради лични и социални причини."⁵

Абсолютните числа и процентите заслужават специално внимание, защото свидетелстват за един много сериозен интерес към перманентното образование в САЩ, "въпреки че по-младите хора гледат на образованието като на възможност да се издигнат в кариерата, по-възрастните учащи се включват заради удоволствието от ученето и социалните контакти."⁶

Като цяло решението се основава на осъществяването на добра връзка между основното и допълнителното, практическото и езотерическото учене и едновременното им подкрепяне. Смисълът на това единство е в оказването на помощ на възрастните при решаването на практическите проблеми да откриват и дълбокия личностен смисъл на нещата.

7. Възрастният учи като че ли за самия себе си, без да се осъзнава като член на група или обществото, в което живее. Днес повече от всякога той трябва да осъзнава, че е част от общност, и, че обогатявайки

себе си спомага и за обогатяването на общността. Възрастните учат успешно когато работят в група и използват възможностите на кооперативното учене. Мисленето и ежедневно решаване на проблеми вече се разглеждат като интерперсонална дименсия.

Решение 7 предлага да се увеличат диалогичните методи при образователната дейност с възрастните. Диалогът е особено полезен и високоефективен, защото скъсява дистанцията между учителя и ученика и защото позволява на възрастните учещи да споделят своя опит с другите, което е много ценно за всички.

8. “Ученето” се свързва най-вече със запаметяването на факти. Възрастните обучаеми обаче предпочитат да усвояват не каталози от факти, а се стремят към по-задълбочено навлизане в същността на явленията и процесите, стремят се към по-пълното разбиране на нещата от заобикалящия ни свят. Това има особена стойност, когато възрастните решават проблеми търсят пътища, а не се опитват просто да използват познати методи и известни знания.

Решение 8 променя ориентацията към ученето на възрастните, което се е свързвало само с паметта към възприемането му като по-цялостен познавателен процес. По-модерното схващане се свързва с представянето му като

“търсене и обогатяване на познанието чрез решаването на проблеми в конкретен контекст”.

9. Възрастните учещи често получават нареждания от повисшестоящи какво и как да учат.

Решение 9 предлага на възрастните да се предостави по-голяма свобода сами да избират какво, кога и как да учат. Мотивираният учещ търси помощ от висшестоящите, ако последните са достатъчно толерантни към него и тогава той би могъл да оползотвори новоусвоеното в своята работа за общи цели и успехи.

10. Структурата на университетите не отговаря на актуалните потребности на възрастните от перманентно образование. Методите, които се използват са много остарели и чрез тях се подготвят хората за професии, които вече са изчезнали или подготвят учени и изследователи за научна кариера без каквато и да е практическа подготовка.

Решение 10 предлага да се променят университетите, за да бъдат по-пригодни и гъвкави по отношение на ученето на възрастните.

Все повече се осъзнава, че през следващите 50 години хората ще се нуждаят от сериозна промяна на методите на обучение, които да им помогнат да разкрият способностите си и да разгърнат възможностите си за учене и труд. Й. Синот прогнозира уменията, които въз-

растният трябва да усвои, за да се справи с проблемите, които ще постави пред него ХХI век: да се справя с бързите промени; да различи различията между мислене, тяло и душа; да разбира груповата динамика; да създаде нов мит за смисъла на живота; да преработи и разшири дефинициите за истина и реалност; да се подготви за различни професионални роли и кариери през живота си; за научи нови метафори за израстването в допълнение на разширяването; да разбере динамиката на общността, която като всяка "жива" система включва личност и общество; да се научи да живее за другите; да разбере своите собствени лични повтарящи се кръгове; да бъде визуален, вербален и кинестетичен учещ; да дефинира всички проблеми по различни начини; да се чувства комфортно сам и да се чувства част от група;

да принадлежи на другите и да бъде индивидуалист едновременно; да пази и събира богатства, включително човешки ресурси; да се чувства у дома си във всички култури; да развива собствените си и чуждите върхови постижения и да споделя богатството от опит⁷.

Перманентното образование е реалност в образователната сфера, която все още не е достигнала оптимума на своите възможности за удовлетворяване на познавателните интереси на възрастните. Многообразните форми и средства, с помощта на които може да се реализира непрекъснатото образование са допълнителна благоприятна предпоставка за гарантиране на неговия успех при гражданите на ХХI век с отчет на тяхната национална, етническа, социална, професионална и индивидуална специфика.

ЛИТЕРАТУРА

1. *Горохов, В. А., Л. А. Коханова.* Основы непрерывного образования в СССР. М., 1987, с. 364.
2. *Петров, П., М. Атанасова.* Образованието и обучението на възрастните. С., 1999, с. 41.
3. *Interdisciplinary Handbook of Adult Lifespan Learning.* Greenwood Press, Westport, Connecticut. London, 1995, p.452-460.
4. *Miller, Berna.* The Quest for Livelong Learning. American Demographics, Vol. 19, Iss.3, 1997, p. 20.
5. *Ibid.* p. 22.
6. *Ibid.* p. 22.
7. *Interdisciplinary Handbook of Adult Lifespan Learning.* Greenwood Press, Westport, Connecticut. London, 1995, p. 457.

PERMANENT EDUCATION -
PROBLEMS AND SOLUTIONS

YANKA TOCEVA

Summary

The paper present 10 problems in permanent education in the end of 20 century end there possibly decisions.